ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանսիական „Journal des Débats" լրագրում կարդում ենք, որ տիկին Մադլէն Բրէ (Madeleine Brès), որ պսակված է և երկու երեխայ ունի, նորերումս փարիզի համալսարանում բժշկութեան դոկտորի հարգաբեռութիւն է ստացել։ Տիկին Բրէ վաղուց է որ գործնական կերպով բժշկութեամբ էր պարապում և վերջին պատերազմի ժամանակ նա անդադար աշխատում էր հիւանդանոցներում։

⁂

Մեր խմբագրութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պետերբուրգի պրօֆէսոր պ. Պատկանեանցից իր նոր աշխատասիրած գիրքը՝ Драгоценные камни, ихъ названія и свойства по понятіямъ армянъ въ XVII вѣкѣ. (Թանգագին քարեր, նրանց անուններ և յատկութիւններ XVII դարու հայերի հասկացողութեամբ)։

⁂

Մենք լսում ենք հաստատ աղբիւրներից որ մի Թիֆլիսցի հայ երիտասարդ պ. Խուդադովը տեխնիկական մի նոր գիւտ է արել, որ երկրիս արդիւնաբերութեան համար պիտի մեծ նշանակութիւն ունենայ։ Ցանկալի կը լինէր որ այդ տեսակ դէպքերում մեր հասարակութիւնը անտարբեր չը մնար։ Առ այժմ յիշեալ պարոնը պահում է իր գիւտը որպէս սէկրէտ (գաղտնիք)։ Ցանկալի կը լինէր որ նրա այդ գիւտը գործադրութիւն գտնէր։

⁂

Քանի մի տարի սրանից առաջ էր։

N ուսումնարանի բարձր դասատան երկար սեղանների վերայ լուռ ու մունջ նստած էին աշակերտներ։ Նոքա դողում էին նոյն տերեւի նման ամէն վայրկեանում, երբ նոցա վերայ դառնում էին ուսուցչի խոժոռ աչքերը։ Սա մի ծեր քահանայ էր, որ իր փարաջի փէշերը գրաելով, կամ սպիտակ մօրուքը սանրելով գնում էր սենեակի մի անկիւնից միւսը։ Նա շատ վառուած էր այս րոպէիս, որովհետեւ պատմում էր հինգերորդ դարը՝ Թարգմանիչների դարը։

«Այդ դարի Թարգմանիչները, ասում էր նա, «իւրեանց աշխատութեամբք անմահ արձաններ կանգնեցին իւրեանց համար, որոնք դարեց դար մնալու են անկործան ի փառս և ի պատիւ անուան նոցա։ Նոքա»...

Տէր հօր խօսքը կտրեց դրան ճռռոցը։ Դուռը բացուեց ու ներս մտաւ նոյն դասատան աշակերտ Ա..., եանցը ցրտից կարմրած ու կապտած, աչքերը ջրով լիքը. ձիւնախառն քամուց և չասպեց ուղղակի դէպի իր տեղը։ Տէր հօր երեսի գոյնը թռաւ. նորա ճակատ գլխի թաց-թաց մազերը բիզ բիզ կանգնեցան, բարկութիւնից խզվում էր նրա ձայնը։

«Սիրր անզգամ», գոռաց նա, այդ դու ես համարձակւել Թարգմանութեանց տօնի Մ. լրագրումը։ Չը կարծես թէ ես մէկիների պէս կը վարուեմ, հա։ Ես մէ գիր կը գրեմ հօրդ, որ հօտդ չի երեւալ այստեղ։ Դու համարձակւել ես միւս անգամ հանդէս դուրս գալ հրատարակութեանց մէջ քու Թարգմանութիւններով, խայտառակաբար դուրս անել կտամ ես քեզ ուսումնարանից։ Կորիր, անզգամ էլ չերեւես աչքիս»։

Խեղճ աշակերտը, որ մինչեւ այժմ սառած կանգնած էր դասատան մէջտեղը, լսելով վերջին հրամանը, վիզը ծռած դուրս գնաց դասատանից։ Իսկ տէր հայրը քանի մի անգամ ձեռքերը մէջքին դրած սենեակի մի անկիւնից միւսը գնալուց և իր սեւացած ակնոցը ռնգօթեով լցնելուց յետոյ փոքր ինչ հանգստացաւ և սկսաւ շարունակել իր պատմութեան կտրուած թելը։ Շատ ճարտար խօսքերով նա գովեց հինգերորդ դարու Թարգմանիչներին, երկինք հասցրեց նոցա փառքը և երեսը լի արհամարհանքով՝ հարիւր անէծք հայհոյանք թափեց նոցա ժամանակակից տգէտ հոգեւորականութեան գլխին, որոնք ճնշում, հալածում էին նոցա և խեղդում էին նրանց ձայնը։

⁂

Ֆրանսիական լրագիրները պատմում են որ Բրիւսէլի մէջ ոստիկանութիւնը գտաւ գողերի մի գաղտնի ընկերութիւն որ կոչվում էր գողերի միջազգային ընկերութիւնը։

⁂

Օդէսայից գրում են, որ նորերումս մի հրէա յանդգնութիւն ունէր ծովով տանել մի խումբ կանանց, նրանց Կ. Պօլսի մէջ ծախելու համար։ Այդ զարմանալի առուտուր անողը բռնվեցաւ։

⁂

Кавказъ լրագրում պ. Բօզաչօվը մի յօդված է գրել Тифлисскій Вѣстникъ լրագրի դէմ, որտեղ ակնարկում է թէ „Մշակից" յայտնած լուրերը սուտ են։—Շատ ուրախ ենք, որ մեր յայտնած սուտ լուրերը այն յատկութիւն ունեն, որ տեխնիկական ընկերութեան պրօեկտը անգիտակցաբար փոփոխութիւններին է ենթարկվում։ Այժմ տեղական լեզուների բացակայութիւնը պ. Բօզաչօվ վերաբերում է նորան, որ քաղաքագլուխ իշ. Թումանեանցը չէ խնդրել ոչինչ այդ մասին....

ՏԱՂԿԱՔԱՂ ՀԱՏՈՒԱԾՔ Ի ՆԱԽՆԻ ԵՒ ՅԱՐԴԻ ՄԱՏԵՆԱԳՐԱՑ ՀԱՅՈՑ

Մեր ուսումնարաններում վաղուց զգացվում է մի այնպիսի գրքի կարօտութիւնը, որ հայերէն գրաբար լեզուի և գրականութեան ուսումը քերականական չոր ու ցամաք շրջանից դուրս բերելով, աւելի կարճ և ուղիղ ճանապարհով առաջնորդէ ուսանողներին նոյն լեզուի գիտութեանը հանելու՝ ընտիր հայկաբանութեան օրինակների վրայ այլ և այլ գործնական կրթութիւններ անելով։

Այս նպատակով յանձն առի պատրաստել մի գիրք այսպիսի վերնագրով. «Տաղկաքաղ հատուածք ի նախնի և յարդի մատենագրաց հայոց»։ Ամբողջ գիրքը բաղկանում է երեք մասից. 1) Համառօտ տեսութիւն պատմութեան հայոց գրականութեան սկզբից մինչեւ մեր օրերը. 2) Բուն ծաղկաքաղը, որի մէջ կը տեղաւորուին զանազան ընտիր հատուածներ մեր հին և նոր մատենագրներից։ Ահաւասիկ հին հեղինակների անունները, որոնց արձակ և ոտանաւոր հատուածները տեղի կունենան մեր աշխատութեան մէջ. Ագաթանգեղոս, Առաքէլ Դաւրիժեցի, Արիստակէս Լաստիվերտցի, Գրիգոր Լուսաւորիչ, Գր. Մագիստրոս, Գր. Նարեկացի, Գր. Տղայ, Դաւիթ Անյաղթ, Եղիշէ, Զենոբ Գլակ, Թէոդորոս Քռթենաւոր, Թովմա Արծրունի, Խորենացի վարդապետ, Կոմիտաս կաթողիկոս, Կիրակոս Գանձակեցի, Կորիւն, Ղազար Փարպեցի, Ղևոնդ Երէց, Մամբրէ վերծանող, Մովսէս Խորենացի, Մովսէս Կաղանկատուացի, Մխիթար Գօշ, Յակոբ Մծբնայ հայրապետ, Յովհան Մանդակունի, Յովհ. Օձնեցի, Յովհ. կաթողիկոս, Յովհ. Երզնկացի, Ներսէս Շնորհալի, Ներս. Լամբրոնացի, Սահակ Պարթև, Սահակ Գ. կաթողիկոս, Սարգիս Շնորհալի, Սեբէոս եպիսկոպոս, Ստեփանոս Ասողիկ, Վարդան Բարձրբերդցի, Փաւստոս Բիւզանդացի. իսկ նորերից գլխաւորապէս Վենետիկի Մխիթարեան վարդապետները՝ Ջախջախեան, Թոմաճանեան, Բագրատունի, Հիւրմիւզեանք, Աւգերեան, Ալիշանեան, նոյնպէս և Այվազեան եպիսկոպոս, Գալֆայեան եղբարք, Պէշկթաշեան, Սարգսեան, Հէքիմեան, Թաղիաթեան և այլք։ Եւ որովհետև մեր նպատակը չէ միմիայն գրաբար լեզուի ուսումը հեշտացնել, այլ և գրականական կրթութեան և զարգացման նպաստել, այս պատճառով Ծաղկաքաղի մէջ կը մտնեն այլ և այլ արձակ և բանաստեղծական հատուածներ հին (Յունաց և Հռոմ.) և նոր ազգերի գրականութիւններից ամբողջապէս կամ մասամբ թարգմանուած թէ հներից և թէ վենետկեան վարդապետներից. այսպէս են՝ Հոմերոս, Վիրգիլիոս, Դեմոսթենէս, Կիկերոն, Բարսեղ Կեսարացի, Յովհ. Ոսկեբերան, Ովիդիոս, Տասսօ, Դանտէ, Միլտօն, Գեսնէր, Ֆենելոն, Լամարտին, Շատոբրիան, Կոռնէյլ, Շէքսպիր, Բայրօն, Շիլլէր, Գեօտէ, Ուլանդ Ալֆիերի և այլք։ 3) Ծաղկաքաղի երրորդ մասը կը ներկայացնէ մի բառգիրք գրաբարից աշխարհաբար, որի մէջ կը մտնեն բնագրի դժուարահասկանալի բառերը նոյնպէս և այն ձևերը, որոնց մէջ երեւում է լեզուի հոգին։

Այսպիսի մեծ գործի տպագրութիւնը մասնաւոր անձի կարողութիւնից բարձր լինելով (ամբողջ գիրքը կը բաղկանայ մօտաւորապէս 40 մեծ ութածալ թերթերից կամ 650 երեսից, և պահանջում է 1500 ռ. արծ.), դիմում եմ հայ հասարակութեան ձեռնտուութեանը ներկայ յայտարարութեամբս ստորագրութիւն բանալով։ Իւրաքանչիւր հատորի բաժանորդագրութեան գինն է 2 ռ. արծ. իսկ տպագրութիւնից յետոյ 3 ռ.։

Պարտք եմ համարում յայտնել բաժանորդների երաշխաւորութեան համար, որ տպագրութեան հոգսն ու պատասխանատուութիւնը իր վրայ առնում է պ. Սողոմոն Վարդանեանցի և ընկ. գրավաճառանոցը, որին ուղղակի ուղարկուելու են բաժանորդագրութեան փողերը այսպիսի հասցէով. Коммиссионерство по книжной торговлѣ кавк. и закавказ. учебныхъ заведеній.

Թիֆլիս, 15 ապրիլի 1873

Ստեփանոս Պալասանեան
Սողոմոն Յարութիւնեան Վարդանեան

ԹԻՖԼԻԶԻ ՓՕՍՏԸ։

Ռուսաստան Արտասահման ամէն օր

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ.	Քութայիս Գորիանդ և Երևանդաւառը։
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ.	Բագու Գանջա. Շուշի. Շամախից
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ.	Քութայիս Երևան, Ախալցխա Գորիանդ։
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ	. . . .
ՈՒՐԲԱԹ.	Քութայիս, Երևան Ախալցխա։ Զաքաթալ, Նուխի։
ՇԱԲԱԹ	Բագու, Գորիանդ Գանջա։

Ա Ռ Ե Ւ Տ Ր Ա Կ Ա Ն

ԹԻՖԼԻԶԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ

(Ապրիլի 18-ին)։

ՈՍԿԻՆ, (պօլուիմպէրիալ)	6 ռ.	8 կ.
ԲԱՄԲԱԿԸ Երևանու.	4 „	50 „
„ երկրորդ տեսակը . .	4 „	40 „
„ Ամերիկայի սերմից .	6 „	60 „
ԲՈՒՐԴԸ Թուշի	8 „	— —
„ „ երկրորդ տեսակը	7 „	60 „
„ Թարեքեամի	4 „	— —
ՇԱՔԱՐԸ Ռուս (Բրօդկու)	7 „	50 „
„ „ միւս տեսակը . .	7 „	35 „
„ գազրանիցու տրանզիդ.	5 „	75 „
մաքուր վճարած	8 „	90 „
ՇԱՔԱՐԱՒԱԶԸ Ռուս.	6 „	50 „
ՂԱՀՎԱ Լիմանի լաւը.	15 „	— —
ՂԱՀՎԱ Մօկօ, շատ լաւը . . .	16 „	60 „
„ Մարտինիկայի, ցածրը .	14 —	— „

ԱԼԻՒՐԸ Երևանի առաջին տեսակը.	1 „	50 „
„ „ երկրորդ տեսակը.	1 „	45 „
ԱԼԻՒՐԸ Գանջու հասարակ . .	1 „	80 „
„ Շորագեալու	1 „	60 „
ԳԱՐԻՆ Երևանի.	1 „	10 „
ՊՂՊԵՂԸ	11 „	60 „
ՇԻՐԲԱԽՏԻ ձէթ.	9 „	80 „
ՄՈՄ	12 „	40 „

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ

ՓՈԽԱՆԱԿ. բարաթ պօչտ. . . վճա. . .	6—80
„ „ Թաւրիզում վճա. . .	4—80
ՄԱՐՍԷԼ և Փարիզ, 100 րուբլին աժէ. .	$345\frac{1}{2}$ փր.
ԼՕՆԴՕՆԻ վերա, (Օդէսայի կուրսը) 7 րուբլի 36 կոպէկը աժէ	1 լիրա.
ՄԱՐՍԷԼՈՒՄ բամբակի 50 քիլօ (3 փութ 2 գրվ.) ծախվում է . . .	71 ֆրանկ.
ՄԱՐՍԷԼՈՒՄ Երևանու Ամերիկ. սերմի բամբակը ծախվում է	— —
ՄԱՐՍԷԼՈՒՄ Թուշի սպիտակ բուրդը ծախվում է	— —
„ գառան բուրդը աժէ . .	— —
„ Թարաք. բուրդը աժէ	— —
„ Ղարաբ. բուրդը աժէ . .	— —

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ։

(Ապրիլի 5-ին)

ԼՕՆԴՕՆ.—մի ռուբլի աժէ $32\frac{3}{8}$ պէնս (փոխանակ 40 պէնս)։

ՓԱՐԻԶ.—մի ռուբլի աժէ $344\frac{1}{4}$ սանտիմ (փոխանակ 400 սանտիմ)։

Առաջին ներքին 5% փոխառութեան տոմսակ			$154\frac{1}{4}$
երկրորդ			$151\frac{1}{4}$
5% Բանկի տոմսակ	» 1	շրջանի	$94\frac{7}{8}$
„ „	» 2	շրջանի	$94\frac{7}{8}$
„ „	» 3	շրջանի	—

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պատիւ ունեմ ծանուցանել որ ես մ[...] նաւորապէս ծանօթ լինելով „Զելցեր[...] ջուր և Լիմոնաթ գազես" շինելու կերպ[...] րին և նորա ապարատների գործադր[...] թեանն, որն որ ես անձամբ երկար ժամ[...] նակ այդ տեսակ գործարաններու մէջ պ[...] րաստել սովորելով կ'պարապէի, վասն որ[...] և այդ տեսակ գործարանների բերած օգու[...] և շահը աչքի առաջ ունենալով, որն որ[...] մի մեծ գումարի կարօտութիւն չունի նո[...] սկսման համար հարկաւ տարկացքը պ[...] րաստելու կփութամ առաջարկել սոյն [...] գիտաւորութիւնս և կ'հրաւիրեմ գործ[...] նէա անձանց ուշադրութիւնը որոնք որ [...] կամենան մասնակից լինել մի ընկերութի[...] հաստատելու համար Գանձակի մէջ Զ[...] ցերսկի ջրոյ գործարան բացել որոյ հիմ[...] դրութեան համար հարկաւոր եղած գ[...] ծիքներ բերել տալը, պատրաստելը և մի[...] բանի ամենայն հոգսերը կարգաւորել[...] պարտքը բոլորովին իմ վերաս եմ առնու[...] ցանկացողք այս իմ բարի նպատակ առաջ[...] կութեանս թող բարեհաճեն օրով առա[...] իւրեանց կամքը յայտնել։

Գօստինիցա „Կավկազ" № 29։ Թիֆլ[...]

Մկրտիչ Միհրանեանց

Մենք ստացանք հետեւեալ ծանուցումն Թիֆ[...] լիսի Բարեգործական Ընկերութեան կողմից։

Թիֆլիսի բնակիչներին լաւ յայտնի է, որ ք[...] ղաքիս Բարեգործական Ընկերութեան գլխաւոր նպատակներից մինն է ծրիարա[...] դաստիարակութիւն և կրթութիւն ա[...] մենաչքաւոր դասի երեխաների, և [...] միջոցները այդ նպատակին հասնելու համար, մի[...] չեն նպաստում Ընկերութեան ձգտումների իրա[...] գործմանը, կախված լինելով նրանցից անկախ[...] պատահական հանգամանքներից։ Այդ տեսակ մի[...] ջոցները մինչեւ ցայժմ բարերար անդամների դրա[...] մական տուրք էին և զանազան վճարախաղների[...] պարահանդէսներից, ներկայացումներից, կոնցերտ[...] ներից արդիւնքը։

Այժմ կամենալով հաստատել ըստ կարելւ[...] հաստատ և միակերպ մուտք կամաւոր նուէրների[...] ընկերութեան նիւթական միջոցները աճեցնել[...] և նրա գործունէութիւնը հաստատ սկզբների վր[...] հիմնելու համար, Ընկերութիւնը մտադրած [...] Կայսրութեան միւս նշանաւոր քաղաքների[...] օրինակով, Թիֆլիսի մէջ էլ մտցնել „կոպէկա[...] նոց նուիրատւութիւնը, որի նպատակ[...] Ընկերութեան անդամները յայտնի ժամանակի[...] առանձին տուփերով (կրուժկի) քաղաքային փո[...] չութեան բնակարանը ժողովից բռնված անձի[...] մասնակցութեամբ, պիտի մտնեն ամեն մի տուն[...] խնդրելով յանուն անօգնական որբերի նուիր[...] մի կոպէկ բարի գործի համար։

Յայտնելով սորա մասին հասարակութեա[...] բարեգործական Ընկերութիւնը յօյսով է, որ Թիֆ[...] լիսի բնակիչները, իրանց յատուկ համակրութեա[...] դէպի բարեգործութիւնը արձագանք կը տան նր[...] այդ հրաւէրքին, յիշելով որ տուողի ձեռքը չի պա[...] քասանայ և որ ամեն տուրք բարի է և ամե[...] պարգև կատարեալ։

„АГЕНТСТВО ДВИГАТЕЛЬ"

„Դվիգատել" „անվանված գործակատարու[...] թիւն, ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ հաստատված ցամաք[...] գետերի և ծովի վրա ապահովութեան [...] բեռներ տեղափոխելու ընկերութիւնը[...] ընդունում է ամեն տեսակ բեռներ և ապ[...] րանք թէ Ռուսաստան թէ Արտասահմա[...] ուղարկելու և նոյնպէս փոխ է տալիս նրան[...] գրաւականով գումարներ։

Կօնտօրան (գրասենեակը) գտնվում է Ս[...] լօլակում, Խախսօվի տան, և Թուրքե[...] մէյդանի վրա Ծաղինովի քարվանսրայում։

Նոյն տեղ գտնվում է և Ռուսաց 2-րդ [...] կրակի դէմ ապահովութեան ընկերութեա[...] բաժանմունք որ ապահովում է թէ շարժակա[...] թէ անշարժ կայքեր, ինչպէս Թիֆլիսու[...] նոյնպէս և Անդրկովկասի այլ քաղաքնե[...] րում։

Գործակատար Պէպինով.

Дозволено Цензурою. Тифлисъ, 18. Апрѣля 1873 г.

Ծէրէթէլի և ընկ. (նախկին Գուբէլլիի) տպարան

Խմբագիր—հրատարակող Գրիգոր Արծրունի